

Danish Yearbook of Musicology

45 · 2022–24

© 2022–24 by the authors

Danish Yearbook of Musicology · Volume 45 · 2022–24

Dansk Årbog for Musikforskning

Editors

Michael Fjeldsøe · fjeldsoe@hum.ku.dk

Peter Hauge · peterochauge@gmail.com

Thomas Husted Kirkegaard · thk@cas.au.dk

Mikkel Vad · mkv@hum.ku.dk

Asmus Mehul Mejdal · ammejdal@gmail.com

Editorial Board

Lars Ole Bonde, *Norwegian Academy of Music*; Peter Woetmann Christoffersen, *University of Copenhagen*; Bengt Edlund, *Lund University*; Daniel M. Grimley, *University of Oxford*; Lars Lilliestam, *Göteborg University*; Morten Michelsen, *Aarhus University*; Steen Kaargaard Nielsen, *Aarhus University*; Siegfried Oechsle, *Christian-Albrechts-Universität, Kiel*; Nils Holger Petersen, *University of Copenhagen*; Søren Møller Sørensen, *University of Copenhagen*

Production

Hans Mathiasen

Address

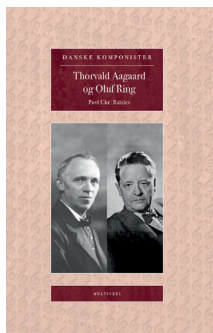
c/o Department of Arts and Cultural Studies, Section of Musicology,
University of Copenhagen, Karen Blixens Vej 1, DK-2300 København S

Each volume of *Danish Yearbook of Musicology* is published continuously in sections:

- 1 · Articles
- 2 · Special section, *70th anniversary of the Danish Musicological Society*
- 3 · Reviews
- 4 · Bibliography
- 5 · Reports · Editorial

ISBN 978-87-88328-36-3 (volume 45); ISSN 2245-4969 (online edition)

Danish Yearbook of Musicology is a peer-reviewed journal published by the Danish Musicological Society on <http://www.dym.dk/>

Povl Chr. Balslev

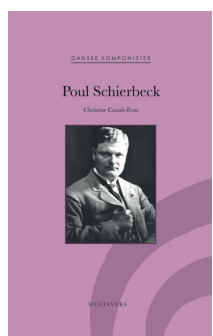
Thorvald Aagaard og Oluf Ring

Danske komponister, 11; København: Multivers, 2021

152 pp., illus.

ISBN 978-87-7917-446-7, ISSN 2596-6561

DKK 159,95

Christine Canals-Frau

Poul Schierbeck

Danske komponister, 20; København: Multivers, 2024

143 pp., illus.

ISBN 978-87-7917-636-2, ISSN 2596-6561

DKK 179,95

Forlaget Multivers og redaktør Jens Cornelius er kommet op på 22 udgivelser i serien Danske komponister. I god tid inden 100 års-jubilæet for højskolemelodibogen udkom som bd. 11 i 2021 Povl Chr. Balslevs bog om Thorvald Aagaard (1877-1937) og Oluf Ring (1884-1946), og dette år kom som bd. 20 en bog om Poul Schierbeck (1888-1849) af Christine Canals-Frau. Altså to biografier om komponister der var elever af Carl Nielsen og Thomas Laub og som har haft afgørende betydning for dansk sangtradition. Begge udgivelser holder seriens format: en ca. 150 sider bredt formidlet og biografisk funderet introduktion til mindre kendte danske komponister som i flere tilfælde er skrevet af mindre kendte danske musikforskere. På alle måder et sympatisk inkluderende tiltag i forhold til såvel emner og skribenter som målgruppe, men også en fagligt noget usikker satsning, al den stund læseren ikke, som man fx kan i Aarhus Universitetsforlags serier af små og letskrevne bøger af veletablerede eksperter, *Tænkepauser* og *100 danmarkshistorier*, kan vurdere arbejdet bag den brede formidling.

Balslev og Canals-Frau forekommer dog med deres særlige forhold til de tre komponister at være oplagte forfattervalg: Balslev som organist, komponist og foredragsholder fra Svendborg og dermed en slags arvtager til Aagaard og Ring, og Canals-Frau som redaktør for udgivelsen af hidtil uudgivne Schierbeck-værker på Edition-S. Det er der

kommet to meget forskellige bøger ud af. Hvor Balslevs bog er bygget op om de to komponisters liv med udblik til værket – med kapitler som “Højskoleophold i Askov” hhv. “Seminarieelev i Jelling” og “De sidste år” – forholder det sig omvendt med Canals-Fraus bog – med kapitler som “Tidlige kompositioner” og “Sangcyklus, symfoni og første kantater”. Fælles er deres bidrag til at løfte disse komponister ud af især Carl Niensens skygge. Begge bøger er skrevet med let hånd; de har kun 96 hhv. 118 fodnoter og ingen nodeeksempler, men er nydeligt illustrerede med bl.a. Rings og Schierbecks egen streg. De er begge forsynede med værkoversiger, Canals-Fraus bog desuden med diskografi og oversigt over arkivmateriale.

Thorvald Aagaard og Oluf Ring

Det kan ikke nok understreges hvor tiltrængt bogen om Aagaard og Ring er. Niensens og Laubs rolle som højskolesangens chefideologer er ubestridelig, men de to elevs og medarbejders rolle er hidtil ikke tilstrækkeligt belyst. Aagaard og Ring efterlod sig ikke samme monumentale arv som deres lærere, men de skrev dog, ifølge Balslevs oversigt, hhv. 196 og 235 sange. Ikke mindst redigerede de sammen med Nielsen og Laub den første *Folkehøjskolens Melodibog* (1922), som ved siden af salmebogen er det nærmeste vi i Danmark kommer et trykt musikalsk massemedie. På tærsklen til det moderne satte Aagaard og Ring dermed et markant aftryk på dansk musikliv, dér hvor det når ud til flest mennesker. Ydermere var de gennem deres praktiske virke direkte involverede i den fornyelsesproces af fællessangen som udgaven blev startskuddet til. De nøjedes altså ikke med at komponere og udgive melodier efter en vis æstetik, men gjorde også en stor indsats for udbredelsen og indsyngningen af disse melodier samt for videreudviklingen af sangfornyelsesprojektet.

Aagaard og Ring får ca. en halv bog hver og følges begge så godt som fra vugge til grav. Musikerbanen var ikke givet for nogen af dem. Aagaard kom først sent i gang, og det kun fordi hans helbred ikke tillod landmandslivet, medens Rings lange karriereovervejelser og tekniske udfordringer på celloen følges nøje. Begge blev som elever af Nielsen og Laub stærkt engagerede i kultivering af almindelige menneskers sang, og begge realiserede dette kald gennem en kombineret musikalsk og pædagogisk karriere i tilknytning til en grundtvigsk tradition, Aagaard som organist og højskolelærer i Ryslinge, Ring som kordirigent og seminarielærer i Skårup.

Især den praktiske indsats og virket som vigtige aktører i fynsk og dansk musikliv, Aagaard med amatørorkestret Fynske Musikanter og Ring med radioprogrammet “Syng med os”, skildres levende af forfatteren. Balslev lægger vægt på “det folkelige” i de to komponisters gerning, og det forekommer derfor naturligt med en tilsvarende “folkelig” fremstilling med hældning mod det anekdotiske, hvor foredragsstilen flere steder skinner igennem. Man møder de to komponisters venner og koner, man præsenteres for Rings kvikheder, og man er på fornavn med både Aagaard og Ring. Det hele krydres

med små indskudte personlige kommentarer fra forfatteren. Det er bestemt tænkeligt at denne form har et publikum blandt sanginteresserede uden større musikfaglig viden, og det er positivt at historien fortælles bredt med denne målgruppe for øje. Gennem en overskuelig kronologisk og let fordøjelig fremstilling får man indblik i hvordan to unge fynboer drog ud i verden, hvordan de dér mødte tidens største musikpersonligheder, og hvordan de siden vendte tilbage til Fyn, hvor de omsatte deres viden og ideer i musikalsk og pædagogisk praksis til glæde for den jævne befolkning. Der er ikke langt til H.C. Andersen.

Set fra et fagligt synspunkt skuffes man imidlertid. Bogen stiller ikke nye spørgsmål og bidrager ikke reelt med ny viden. Dette er måske slet ikke Multivers' hensigt, men når nu de to komponister får opmærksomhed i en separat udgivelse i en komponistserie, er det da ærgerligt at der ikke lægges større vægt på det æstetiske aftryk de satte i den reformation af dansk sangkultur som fandt sted i begyndelsen af det 20. århundrede. Bortset fra Aagaards artikel fra *Højskolebladet* fra 1908 og hans foredrag "Folkelig sang" fra 1932 er de breve der citeres fra overvejende af privat karakter, og de belyser kun overfladisk æstetiske spørgsmål. Om Rings melodi til Blichers "Sig nærmer tiden" hedder det at "det er som om komponistens valg af både tonespring og rytme understøtter selve tonen i digtet" (s. 124), hvilket jo ikke gør læseren væsentligt klogere på kompositionen. I stedet for at søge et dybere indblik i de to komponisters arbejde og dermed muligvis nuancere opfattelsen af Aagaards og Rings betydning for dansk sanghistorie, videreføres et billede af to disciple.

Ligeledes forsømmes muligheden for at udfordre den gængse fortælling om "sangens forfald" (den mundtligt traderede vise- og menighedssang) og "fornyelsen" af "den folkelige sang" (udrensningen af den mundtlige kulturs musikalske stiltræk til fordel for en kultiveret syngemåde) (s. 36). Fornyrernes egen diskurs overtages fuldstændig ukritisk. Der ikke så meget som løftes et øjenbryn over formuleringer som "[den] rensende og fornyende kraft [der skal ledes ind over menighedssangen,] hvor så meget fremmed har trængt sig ind" (s. 27) eller konceptet "ren melodi" (s. 37) fra Aagaards egen pen i 1932 (!). Heller ikke Hugo Seligmanns karakteristik af Aagaards stil fra 1934 (!): "Hans snes folkelige sange til Grundtvig er ren så karsk en genfødsel af folketonen, som tænkes kan. Her møder man det primitive. [...] Aagaards melodier er faste, rolige, mandige melodier" (s. 42-43) giver anledning til eftertanke. Tværtimod kommenteres Seligmann-uddraget i sin helhed med et "[f]lottere anmeldelse kan man vel dårligt ønske sig" (s. 43). Igen kan det formodes at forlaget og redaktøren ikke betragter det som seriens formål at problematisere musikhistorieskrivningen, hvortil man kan hævde at den let- og velfortalte komponistbiografi ikke udelukker et kritisk blik. Resultatet af den ukritiske formidling bliver at de to komponisters indsats snarere reduceres end fremhæves. Aagaard og Ring fortjener at blive taget alvorligt som komponister.

Denne indvending hænger tæt sammen med anmeldelsens sidste og mest alvorlige anke, nemlig de elementære metodiske mangler. Såvel fremstillingen selv som

kilderegistret tyder på at forfatteren, der ganske vist i forordet takker efterkommere til Aagaard og Ring for adgang til diverse kildemateriale, ikke har arbejdet grundigt med primærkilder, men i stedet støtter sig til tidligere forskning. Dette er i og for sig ikke noget problem, men det er et problem at det ikke sker med fornøden transparens. Brugen af referencer og fodnoter er ikke konsekvent, og i kapitlet "Hjem til Fyn" i Aagaard-delen (s. 32-39) er forfatteren så inspireret af Karl Clausens *Dansk Folkesang gennem 150 år* (1958-udgaven s. 232-237) at han helt glemmer at være på fornavn med Aagaard. Han glemmer desværre også at henvise til Clausen, og når man efterfølgende støder på "Aagaard" i stedet for "Thorvald", kan man ikke lade være med at spekulere på hvilken kilde der mon ligger bag. Kirsten Sass Bak citeres på s. 20, men det anføres ikke at bogen der citeres fra, *Musik og danskhed*, er en antologi der er redigeret af Jens Henrik Koudal, og den er ikke at finde i litteraturlisten. Man må desuden undre sig over at Kirsten Sass Baks vigtige arbejde om dansk sanghistorie ikke er inddraget i øvrigt.

Det er glædeligt at vi med Povl Chr. Balslevs bog om Aagaard og Ring overhovedet har fået en monografi om de to komponister, hvilket i sig selv markerer den væsentlige rolle disse spillede i en af nyere dansk musikhistories vigtigste begivenheder, og det er inspirerende at se hvordan deres kompositoriske indsats for højskolesangen var tæt sammenflettet med deres pædagogiske og øvrige formidlende arbejde. Til studiebrug er bogen desværre ikke egnet.

Poul Schierbeck

Schierbeck kan ikke som Aagaard og Ring betragtes som en skjult musikalsk aktør. Hans to kendteste bidrag til den folkelige vokale kulturarv, melodierne til "I Danmark er jeg født" og "Det er i dag et vejr", hører – selv hvis man skulle tro at de er skrevet af Isam B og Kim Larsen – til de mest sungne fra sangskatten. Schierbeck er kun få år yngre end de to fornyer-komponister, men tilhører dog en anden generation og en anden kategori af danske komponister. Han var noget ældre end, men virkede samtidig med komponister som Finn Høffding og Jørgen Bentzon, og han var lærer for bl.a. Leif Kayser og Svend S. Schulz. Canals-Frau anvender ikke selv udtrykket, men det kan ikke være helt forkert at betegne Schierbeck som en overgangsfigur der på én gang var tro mod sine lærere, og nyskabende. Han blev dermed en vejviser, måske til og med en slags "befrier", der kom med nye impulser fra især fransk musik. Denne biografi, der grundigt introducerer en række kendte og ikke mindst ukendte værker, er derfor også særdeles velkommen.

Man kan ikke skrive en biografi om Poul Schierbeck uden at beskrive hans forhold til Nielsen og Laub, men det lykkes faktisk forfatteren at tegne et portræt af en kunstner i sin egen ret. Arven fra især Carl Nielsen går som en rød tråd gennem biografien, bl.a. fordi Nielsen var det oplagte sammenligningsgrundlag for samtidens kolleger og anmeldere. Canals-Frau selv viser afhængigheden af læremesteren i de tidlige værker, men kan allerede på s. 33 konstatere at Schierbeck med *Den kinesiske fløjte* "var sluppet

ud af Carl Niensens indflydelse.” Bogen skal roses for at være en komponist-biografi og ikke en elev-biografi.

Forfatteren redegør i forordet for den yderst begrænsede tidligere forskning, men inddrager også på stringent vis anden litteratur om samtidens musikliv og øvrige komponister, hvilket bidrager til et fyldigt portræt af komponisten. Visse æstetiske diskussioner i tiden, fx om forståelsen af “det moderne”, kan ikke foldes fuldt ud i det begrænsede format, så man kan håbe at Canals-Frau i mere dybdegående studier vil videreudvikle spørgsmålet om Schierbecks rolle i disse.

Der er en interessant spænding i det forhold at Schierbeck både i sin samtid og af Canals-Frau særligt roses for sine enestående evner som idérig og klangmalende orkestrator, medens det først og fremmest er hans sange og øvrige vokalmusik der er blevet stående. Denne spænding kan givetvis tilskrives Schierbecks selverklærede præference for det dramatiske. Selv store dele af vokalmusikken er dog gået i glemmebogen. Hvor “Den kinesiske fløjte” hører til den danske kanon af sopran-litteratur, og operaen *Fête galante* spilles af Den Jyske Opera i foråret 2025, skal man lede længe efter indspilninger, for ikke at tale om opførelser af Schierbecks mange kantater og øvrige vokalværker.

Canals-Fraus bog er kronologisk biografisk opbygget med indlagte ekskursor til samtidens musikliv. I forordet erklæres at biografien “lægger vægt på at give Schierbecks musikalske oeuvre en udførlig behandling” (s. 7), hvilket til fulde indfries. Forfatterens analyser og værkparafraser hører til bogens store styrker. De er forbilledlige eksempler på hvor præcist man kan beskrive avanceret kunstmusik uden brug af et specialiseret fagsprog. Over otte sider genfortælles *Fête galante* som musikdramatisk forløb så levende, at man får lyst til at høre operaen. Det samme kan siges om de fleste af de værker der analyseres i biografien: *Chant de Viking* (Grundtvigs *Bjarkemål* i fransk gendigtning), *Radio-rapsodi*, *Fyrtøjet* og *Hverdagskantate* (med tekst af Alex Garff), for nu at nævne nogle. Slutningen af analysen af *Fyrtøjet* kan tjene som eksempel:

Pludselig er der kun det kraftige slagtøj: Før soldaten skal få strikken om halsen tænder han fyrtøjet tre gange, og ... puf! Så står alle de tre hunde der, og de sørger for at komme af med kongeparret, dommeren og rådet. Trompeterne spiller en fanfare: Soldaten får sin frihed, prinsessen og kongeriget, og det fejres med en festlig “hofdans”-melodi. Værket sluttet på humoristisk vis med en lille nedadgående meget dyb linje i tuba, så en kort, kraftig dur-akkord i hele orkestret med et glissando nedad i solobasunen og et højt kokos-slag [på et slagtojsinstrument opfundet af Schierbeck] på den sidste tone. (s. 104).

Elegant indflettet i den grundige gennemgang af Schierbecks værker står korte og præcise passager om Schierbecks franske forbindelser, hans position i dansk musikliv, hans virke som lærer, bl.a. i instrumentation på konservatoriet, og hans mangeårige organistvirke i Skovshoved Kirke. Samarbejdet med hustruen, sopranen Sylvia Schierbeck (f. Larsen),

beskrives ikke i et selvstændigt kapitel, men inddrages løbende. Schierbecks filmmusik til bl.a. to af dansk films hovedværker, Carl Th. Dreyers *Vredens dag* og *Ordet*, får sit eget lille kapitel som bidrager til portrættet af en komponist der stod stærkt i en tradition, men som ikke gik af vejen for moderne kunstneriske muligheder og dermed bar dansk kunstmusiks fakkel videre.

Komponistbiografiernes videre liv

Multivers' komponistserie er et beundringsværdigt projekt som forhåbentlig vil blive ved med at introducere sit publikum til danske komponister i dansk musikliv, og som forhåbentlig vil blive ved med at udvikle seriens faglighed. Serien må forventes at nå bredt ud til den musikinteresserede befolkning samt give nye impulser til musikforskere, udøvere – amatører som professionelle – og producenter. Balslevs bog om Aagaard og Ring viser at der er behov for mere forskning. Overtog de to elever blindt Nielsen og Laubs program, eller udviklede de deres egen stil? I hvilket omfang var denne stil påvirket af tidens ideologier, også dem uden for Danmark, og hvilke konsekvenser havde stilen for dansk sangkultur, i bred forstand? Andre spørgsmål kan også stilles. Canals-Fraus bog bør lokke publikum til opførelsen af Schierbecks opera og give producenter og arrangører lyst til at genopdage Schierbecks musik i koncertsalene. Og så kan man jo håbe at Canals-Frau selv får mulighed for at arbejde videre med Schierbecks musik, ikke kun som forlægger, men også som formidler af den forskning der ligger bag udgivelserne.

Helen Rossil

Forfatteren:

Helen Rossil, fil.dr, fri forsker og sanger · rossilhelen@gmail.com